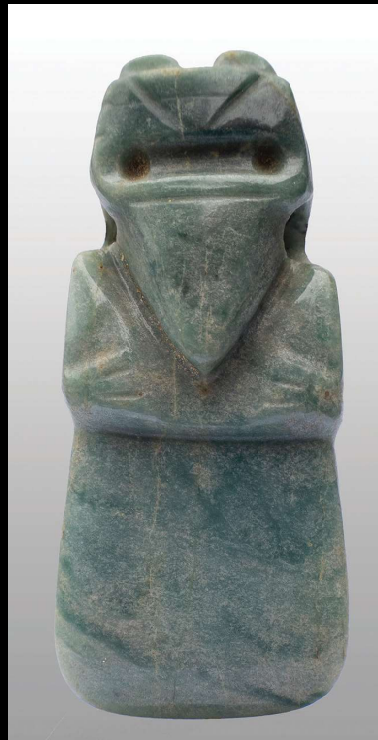

Jadeïet-hanger met de voorstelling van een harpij

Jade
kostbaarder
dan goud

Een hanger in de
vorm van een *celt*
(prehistorische bijl)
met de voorstelling
van een harpij,
jadeïet, 7,7 x 3,3 cm,
Costa Rica,
500 v.Chr. - 700 n.Chr.
Collectie auteur

In het precolumbiaanse Costa Rica was jadeïet of groensteen in de periode 500 v.Chr. tot 700 n.Chr. het kostbaarste natuurlijke materiaal, totdat het verdrongen werd door goud.

Deze ontwikkeling viel samen met het feit dat de Costa Ricanen zich wat hun handelsbetrekkingen betrof meer gingen richten op de landen ten zuiden van Costa Rica (Panama en het noorden van Zuid-Amerika), terwijl ze zich voorheen voornamelijk richtten tot de bevolking van landen ten noorden van Costa Rica (o.a. Guatamala).

Jadeïet is het symbool van water en vruchtbaarheid van de aarde. Het werd ‘vervangen’ door goud, dat het symbool is van de kracht van de zon.

Jade

Jade is de gemeenschappelijke naam voor twee mineralen die als edelstenen worden gebruikt: jadeïet en nefriet. Nefriet wordt overwegend ontgonnen in China. De enige vindplaats van jadeïet in Midden-Amerika ligt in de vallei van de rivier Motagua in het hoogland van Guatemala. Vroeg in het eerste millennium voor Christus gebruikten de Olmeken als eersten jade. Jade is bekend om zijn prachtige kleur als het is bewerkt. De steen is zeldzaam, zeer compact, heeft een hoge hardheid en geeft een prachtige glans na het polijsten.

Bijlvormige hanger

Afgebeeld is een beeldhouwde, gepolijste, zoömorfe, blauw-groen gespikkelde figuur van jade. De onderkant heeft de vorm van een voorhistorische bijl (*celt*) waaruit aan de bovenkant een vogel is gehouwen met een grote driehoekige snavel en kleine gestileerde oorpluimen. Naast de enorme snavel zijn aan de zijkanten in de vorm van twee kleine driehoeken de vleugels weergegeven en door drie ingegrifte strepen de klauwen. Aan de zijkanten zitten ter hoogte van de bovenkant van de snavel perforaties bestemd voor een koord om de hanger te kunnen dragen.

De harpij

De Costa Ricaanse hangers van jadeïet zijn vaak zoömorf, met vooral vogel-vormen zoals de inheemse quetzal (*Pharomachrus*

De harpij is een van de grootste arenden ter wereld met een zithoogte van 89 tot 102 cm en een gemiddelde spanwijdte van 200 cm.

Allerlei middelgrote dieren, zoals apen, luiaards, boomstekelvarkens, kleine beren, toekans, papegaaien, leguanen en slangen vormen het voedsel van de harpij. De sterke poten en klauwen zijn zeer geschikt om deze dieren uit de bomen te grijpen.

Zijn verspreidingsgebied is het laagland-regenwoud in Midden- en Zuid-Amerika. De harpij wordt in Panama gezien als nationale vogel en staat daarom in het wapen van Panama.

werd geassocieerd met regen, water en jonge, groeiende planten (o.a. maïs); allemaal zeer betekenisvol voor de samenlevingen die hiervan afhankelijk zijn om te overleven.
hermanvanbleisem@hotmail.com

Literatuur

Reents-Budet, D. e.a. (2005). *Precolumbiaanse meesterwerken, de collectie van Dora en Paul Janssen.* Brussel: Mercatorfonds

Miller Graham, M. e.a. (1998). *Jade in Anciënt Costa Rica.* New York: Metropolitan Museum of Art

Internet, geraadpleegd nov. 2022

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Harpij_\(roofvogel\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Harpij_(roofvogel))

mocinno) met zijn karakteristieke kuif of zoals in dit geval de harpij (*Harpia harpyja*), een arendsoort. Deze soort is te herkennen aan zijn grote scherpe driehoekige snavel en de oorpluimen, die hier gestileerd zijn weergegeven.

Symbolen

De hangers werden gedragen op de borst als symbolen van sociale rang en macht.

De vorm van de stenen bijl, dit zo voor hen onmisbare gereedschap, heeft een eigen symbolische uitstraling gekregen. De vorm van de bijl werd toegepast in allerlei voorwerpen, van hangers tot rituele voorwerpen.

Veel hangers in de vorm van een vogelfiguur hebben gestileerde mensvormige trekken. Dit doet vermoeden dat zij ofwel mensen voorstellen in de rituele gedaante van een vogel, ofwel bovennatuurlijke vogels met menselijke trekken uitbeelden. De machtige harpij werd gezien als boodschapper tussen onze wereld en de bovenwereld.

In de precolumbiaanse culturen was groen de kleur die